

Acta Juridica et Politica

Tomus XIV.

MEGKAPTUK a jogi kari acták nyolc füzetből álló 1967. évi kötetét. A kötet sorrendben az alábbi tanulmányokat tartalmazza: Antalffy Georges: *Chapitres choisis de l'histoire des idées politico-juridiques de l'Antiquité et du Moyen-Age*; Bíró János: Az „actio fiducia” és alkalmazási köre a praeklasszikus jogban; Dobó István: A hűtlen és hanyag kezelés kérdése a termelőszövetkezetekben; Horváth Róbert: A statisztika fejlődése Franciaországban és annak magyar tanulmányai; Martonyi János: A diszkrecionális mérlegelés kérdése; Nagy Károly: Az állam elismerése a mai nemzetközi jogban; Pólay Elemér: Die Sklavenehe und das römische Recht; Tóth Árpád: A kivételes állapot intézményének kialakulása néhány burzsoá állam jogrendszerében.

A fasciculustok pusztá felsorolásából is megállapítható, hogy a kötet a legtöbb esetben egymástól igen távolálló témákat ölel fel, amelyeket — a két római jogi tanulmány szorosabb kapcsolatát leszámítva — csak az állam- és jogtudományok csoportjába való tartozás lazább szálai fűznek össze. Persze így egész ez a kötet, csak így tükrözheti a kar tudományos munkájának sokszínűségét. (Az esetleges elnevezésekre csak annyit mondhatunk, hogy a kutatási témák minden áron való egyesítése csupán formális lehet,

mert annak keresztülvitele uniformizáláshoz vezetne, ami — társadalomtudományokról lévén szó — a kutatómunka elszürkülését eredményezné.)

A KÖTET szinte valamennyi írása hosszabb előtanulmányok alapján készült. Antalffy György a politikai és jogi tanok történetéről Hesiodostól Münzer Tamással ad elemző áttekintést. (A kérdéssel, különösen az ókori görög szerzőkkel, magyar nyelvű munkáiban ezt megelőzőleg is többször foglalkozott már.) Horváth Róbert, Martonyi János és Pólay Elemér tanulmánya az adott kérdés monografikus feldolgozását adja. Nagy Károly sikerrel megvédett kandidátusi diszsertációjának első felét publikálta. (Érdeklődéssel várjuk a kormányok elismeréséről szóló részt is.) Bíró János a római magánjog egy intézményét mutatja be. Dobó István a szegedi járás termelőszövetkezeiben 1960—1962-ben előfordult hűtlen és hanyag kezelési bűncselekményekkel foglalkozik, büntetőjogi és kriminológiai szempontból. (Jó lenne, ha e példamutató tényfeltárára épülő dolgozat a szakmabeliekén túl az érdekelt gazdasági vezetőkhez is eljutna.) Tóth Árpád tanulmánya a kivételes hatalom történetével kapcsolatos nagyobb témakörbe eső egyik újabb publikáció.

A kötet 400 példányának jelentős része a külföldi egyetemekkel lebonyolított csereforgalomba kerül. Használhatóságukat megkönnyíti, hogy két füzet idegen nyelven jelent meg, a többi pedig alapos rezümékkel egészült ki.

Az Állam- és Jogtudományi Karnak ez az 1955-ben indult, a szegedi egyetemi acták (*Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae*) köré illeszkedő sorozata az idén lép tizenötödik évfolyamába. (A könyvészeti teljesség megköveteli, hogy megemlítsük a korábbi kiadványokat; az 1945 előtti jogi acta-sorozat 1948-ban, illetve 1949-ben — különös módon kétszer történt — újraindítását [*Series Nova*], a kar Évkönyvét [1953] és a fiatal oktatók munkáit publikáló *Jogi Dolgozatok* [1954] c. stencilen sokszorosított kötetet is.) A sorozat eddigi tizennyhárom kötetét 37 szerzőt szólaltatott meg 94 tanulmány közlése révén. Ezek közül sokat nagy elismeréssel fogadott a szakmai kritika.

SZÉP, folytatásra serkentő s kötelező eredmények ezek akkor, amikor a kiadók gazdasági okokból a korábbinál jóval nagyobb óvatossággal foglalkoznak a tudományos munkák kiadásával, a Budapesti szerkesztett folyóiratok pedig vajmi kevés lehetőséget adnak a vidékiek (különösen a fiatalok) publikációjára. Marad tehát az Acta, melyet szerkesztői remélhetőleg minden tekintetben a korábbiakhoz hasonló színvonalon fognak kibocsátani a jövőben is.

Szegedi Ifjúsági Jogásznapok

Ez évben április 25. és 27. között rendezték meg az Ifjúsági Jogásznapokat. A — most már nyugodtan állíthatjuk — hagyományossá vált rendezvénysorozatot — mint az előző két alkalommal is — ezúttal is a JATE Állam- és Jogtudományi Karának rendezésében került sorra. A jogásznapok — amelynek célja a hazánkban működő három jogi kar hallgatóinak szakmai vetélkedése és a jogászbarátság elmélyítése — ezúttal is sok vendéget, résztvevőt vonzott. Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karáról 17 oktató, köztük dr. Földesi Tamás, egyetemi tanár, dékánhelyettes és dr. Eörsi Gyula professor, az MTA levelező tagja és 62 hallgató, a pécsi jogi karról pedig 8 oktató, köztük dr. Adám Antal és dr. Vargha László egyetemi tanárok, valamint a kar hallgatói közül 39-en vettek részt.

Ha a tavalyi rendezvénysorozattal vetjük össze a III. Ifjúsági Jogásznapokat, meg kell állapítanunk, hogy a külföldi joghallgatók hiánya, a nemzetközi jelleg elmaradása nem érintette a jogásznapok sikerét. Összességében a csak magyar résztvevő gárda is megtette a magáét, jól sikerültek mondhatjuk az ez évi szereplést is. S hogy mi jellemezte általában a küzdelemorozatot, azt talán dr. Both Ödön docens, a szervező bizottság vezetőjének zárószavaiból idézhetjük: *Égészséges versenyszellem alakult ki mindhárom nap folyamán, a szurkolásban is egészséges fejlődés tapasztalható. A kibővített program ellenére sem esett a színvonal, végig magas szinten folytak a vetélkedők.*

Az idei program a tavalyihoz képest jelentősen kibővült. Az állam- és államigazgatási jogi szakmai vetélkedő, és a német nyelvű szakszövegfordítás szerepelt új versenyszámként a jogásznapokon. Ez a bővülés sikeres volt, több hallgatót vont be a versenybe — elsősorban a másodévesekről van szó —, emellett pedig mind az első — mind pedig a második évfolyam tananyagához közelebb került a vetélkedés, ez pedig nagyobb érdeklődést eredményezett az említett két évfolyam hallgatói körében.

A hazaiak, a JATE-sok eredményei ezúttal elmaradtak a tavalyiak mögött. A két legfontosabb szakmai vetélkedő — a büntető jogi és a polgári jogi ver-

senyben — a tavalyi egy első és egy második helyezéssel szemben az idén mindössze egy második helyre tellett. A szakszövegfordítás sem úgy sikerült, mint az elmúlt évben, és váratlan volt a szellemi öttusa csapat veresége is.

Április 25-én délelőtt zsűfólaság megtelt teremben került sor a megnyitó ünnepségre. Ezen dr. Veres József docens, a kar dékánhelyettese mondott beszédet. Megnyitójában kiemelte, hogy a jogásznapok fontos esemény mindhárom kar életében, gondosan készülnek arra, hogy minél jobban szerepelhessenek. Ez a befektetett energia nem vész el, azok, akik nem jutottak el a versenyzésig, de résztvettek a selejtezőkön, majd a vizsgákon hasznosíthatják ezt a tudást.

Közvetlenül a megnyitó után rendezték meg a büntetőjogi szakmai vetélkedőt. Itt egy képzeletbeli emberölési perben hangzottak el a vád- illetve védőbeszéd. Egy-egy karról egy védő és egy vádló vett részt. Az első győzelem a budapestieké lett: Weiner György szerezte meg az első helyet, vádbeszédjével. A szegedi védőbeszéd, amelyet Horváth Ferenc IV. éves hallgató mondott el, a második helyre került. Mögötte végzett a másik szegedi, Fekete Jenő, aki vádbeszéddel vett részt. Magát a beszédet illetően a hallgatóság körében talán 6 aratta a legnagyobb sikert, viszont a szakmai részbe hiba csúszott és így meg kellett elégednie a harmadik hellyel. Délután az orosz nyelvű szakszövegfordítást tartották meg. Tavaly itt szegedi siker született, ezúttal azonban lényegesen gyengébben szerepeltek a hazaiak, Ujvári József II. éves hallgató a 3. helyen végzett, míg Zeke Ágnes a negyedik lett. Este került sorra a szellemi öttusa, amelyben — joggal — hazai győzelmet várt a szurkolótábor. Sajnos, csalódnunk kellett, mert az Ujvári József — Izsák Péter — Tápai Piroksa — Zámbo Géza — Borsodi György összeállítású együttes csak második lett. A történelmi kérdéseknél 0 pontot értek el és ez

Folytatás a 6-ik oldalon

A szegedi főiskolai mozgalom

Részletek egy készülő tanulmányból

Napjainkban — a korábbi évek csendje után — megindult a növekvő lendülettel folyik a felsőoktatás-történeti kutatómunka egyetemi városainkban, a helytörténeti kutatások eddig kellően nem becsült részeként. E munkához a közelmúltban a magyar felsőoktatás 600. évét ünneplő, Pécsért rendezett tudományos ülésszak és jubileumi eseménysorozat újabb impulzusokkal szolgált.

Megindultak a kutatások Szegeden, felsőoktatási intézményeinkben is. A Szegedi Tanárképző Főiskola fennállása huszadik évfordulóját megünneplelve a főiskola történetének feldolgozásával, az erről készült tanulmánnyal. A József Attila Tudományegyetem és a Szegedi Orvostudományi Egyetem 1972-ben ünnepli meg fennállása ötvenedik évfordulóját. Mindkét egyetem ez alkalomból intézménytörténeti monográfia készítését és megjelentetését tervezi. A kutatómunka már folyik mindkét egyetemünkön s elkészültek az első fejezetei is e jelentős helytörténeti vállalkozásnak.

Szerkesztőségünk ez alkalommal dr. Devich Andor adjunktus készülő egyetemtörténeti monográfiájából, annak első fejezeteiből közöl részleteket a lap hasábjain. E fejezetek a szegedi főiskolai mozgalom 130 éves történetét (1790—1921) dolgozzák fel.

A bölcsészeti tanfolyam létesítése (1790—1793)

Szegeden 1721-ben a piaristák vezetése alatt nyílt meg egy hatosztályos gimnázium. A tanulók létszáma a 60-as évekig emelkedett, majd attól kezdve rohamosan csökkent. Ennek a létszámcsökkenésnek — mint korabeli források jelzik — egyik oka az volt, hogy egyre több és több városban keletkezett filozófiai iskola, s így a szülők oda vitték gyermekeiket, ahol azok mindjárt felsőbb tanulmányokat is végezhettek. Ez indíthatta Szeged város előljáróságát arra, hogy a felsőbb iskola felállításához szükséges engedélyt megszerezni igyekezzen s így elnéptelenedett iskolájába az ifjúságot visszahódítsa.

Testimoniális levelet bocsájt ki 1790. július 2-án Bellovitz József vármegyei jegyző aláírásával Csongrád vármegye szeghivári megyegyűlése a város kérésére arról, hogy „a filozófiai tudományoknak Szeged városába való bevitelére nemcsak hasznos, hanem szükséges is”. Július 20-án kelt néhány déli vármegye követelnek Budán kiadott ajánló levele, amelyben igazolják, hogy „az említett déli részletek szükségű van a filozófiai tudományokra s azok sehova sem helyezhetők inkább, mint a nevezett városba”. Az ajánló levelet aláírók között szerepel horgosi Károly István, földéaki Návay Mihály és Hertelendi István neve. Egy kérvény és egy jelentés foglalkozik még a város kérésével 1790-ben. Eredmény ekkor még nem születik; a helytartó tanácsból 1790. november 9-én elutasító válasszal küldik vissza Szeged folyamodását.

Az elutasítás nem veszi el a városi előljáróság kedvét. 1791. januárjában újabb levelet küldenek illetékesekhez s kéri ismételtlen a vármegyék támogatását is. Egész évben folyik a támogatók megkeresése. Május 8-án a nádort is megkeresi Szeged város a kérelmével. Hosszadalmas előkészítő műveletek után aztán 1792. július 13-án elfogadják az „öféléhez felterjesztendő folyamodvány” is. Erre ugyanez év október 2-i keltezzel megérkezik a királyi végzés, amely röviden azt tartalmazza, hogy Szeged városa ismételt kérésére öféléhez megengedi, hogy a filozófiai tudományok már az elkövetkező tanévben bevezetessenek, amennyiben a város vizsgázott tanárokkal rendelkezik, s ha a tanulmányi alap terhe nélkül csinálják meg azt, továbbá ha a tanárok a magasabb tudományok királyi igazgatójának alávetik magukat és ha a tudományok kidolgozandó új rendszeréhez alkalmazkodni fognak.

Miután a város a feltételeket vállalta, a megnyitás napjára 1792. december 11-ét jelölték meg. A város az iskola helyét csak nehezen és ideiglenesen tudta biztosítani, ugyanakkor a 12 szerzetesrendi tanár ellátására 2600 forintot fizetett szerződésileg. A négy, filozófiát tanító magister 50 forint évi honoráriumot kapott. Az intézmény, amely az ország déli területeinek egyetlen főiskolai jellegű tanintézete volt 1859-ig állt fenn. A megnyitás évében 16 növendéke volt a logikai osztálynak. A város a második évre igyekezett minél szélesebb körben megismertetni az iskolát, s ezért 1793. augusztus 25-én azoknak a városoknak, ahol 6 osztályú iskola volt, továbbá valamennyi vármegyének tudósítást küldött arról, hogy Szegeden a filozófiai tudományt a következő esztendőben egész részben tanítani fogják. 1793. őszén nyílt meg a bölcsészeti tanfolyam fizikai osztálya, s most már a két osztályban összesen 58 növendék volt. A századfordulón a bölcsészeti tanfolyam létszáma 170, negyedszázaddal később 250 körül mozgott. Ötvennyolc év alatt a hallgatók száma összesen 10 661 volt. A tanfolyam növendékei philosophusoknak nevezették magukat, akadémiai szabadságot élveztek és az egyetem bölcsészeti karán doktori szigorlatot tehettek. A tanfolyam oktatási nyelve a latin volt 1844-ig.

Harc a jogakadémia felállításáért (1802—1879)

A jogakadémia létrehívásának gondolata először 1802-ben vetődött fel, amikor a pécsi főiskolát előbbi helyre, Győrbe helyezték vissza. Ily módon Szeged városa szükségtelemné váltak látva a pozsonyi akadémia fenn tartását az uralkodóhoz feliratot küldött, amelyben az akadémia Pozsonyból Szegedre való áthelyezéséért esedezett. A kérés felterjesztése előtt a szokott módon pártoló nyilatkozatokat kértek a vármegyéktől. Békés vármegye is adott ki ajánló nyilatkozatot, amely azonban eltért a többitől, mert Szeged városát arra buzdította, hogy az ötödik akadémia felállítását kérje öféléhez, mivel a tanúgy megállapított rendszer értelmében az ország négy kerületében mindenhol egy akadémia kell lennie s így a pozsonyi akadémia áthelyezésére irányuló törekvés eredménytelen lesz bizonyosan. A város el is fogadta Békés vármegye javaslatát. A kérvény benyújtására azonban csak hosszú idő múlva kerülhetett sor.

A napóleoni háborúk időszakában ugyanis természetüleg megbénult legtöbb kultúrörök. Csak 1826-ban

került felszínre újra a szegedi akadémia ügye. Ekkor szerkesztették meg a kérvényt, amelynek az uralkodóhoz felterjesztendő szövegét 1827. január 27-én fogadta el a város tanácsa. A kérvényből tudjuk, hogy akkor a város gimnáziumában 473, a bölcsészeti tanfolyamon pedig 335 növendék tanult. A város követi, Pálffy János és Nagy Ferenc az ügy sikere érdekében felkeresték József főherceg nádort és gr. Cziráky tábornokmestert. Azok ugyan nem találták szükségesnek a jogakadémia felállítását Szegeden, de azért megígérték, hogy a kéresem gondolkodnak, illetve azt megvizsgálják. Majláth György personalis ugyanakkor biztatta a követeket, akik végül is azt jelentették, hogy az országgyűlés Szegedet méltónak találta arra, hogy kérését pártfogólag terjessze öféléhez. A város kérvényére 1827. október 24-én kap választ az udvari kancelláriától a 34.081. sz. leiratban. Engedélyt ugyan nem adtak a jogakadémia felállítására, de közölték, hogy a már meglevő jogakadémiaik után itélve, egy ilyen intézet fenntartása évi 12 840 forintot kíván és ezért felszólították a várost, hogy jelöljön meg fedezetet erre az összegre. Szeged csak telket ajánlott fel; az intézet fenntartását a tanulmányi alappól kérte.

Jogakadémia és felsőbb leánynevelő intézet (1839)

A város jövedelmeit 1830-ban az árvíz kárainak helyreállítására kellett fordítani. Ekkor a szegedi uradalom adott 30 000 forintot, 1832-ben viszont a kisteleki uradalom és a tiszaí híd hozamát, ami évi 23 450 forintot jelentett, ajánlotta fel Szeged városa főiskola céljaira. A város terveit azonban a Habsburg művelődéspolitikája nem támogatta. A reformkor első felében az egyre erősödő reformmozgalom hatása alatt a kamarilla nyilván húzódozott minden olyan lépéstől, amely a felvilágosodás eszméit, a nemzeti önállóság gondolatát a magyar társadalomban, még inkább a fiatal generációkban tudatosulni segíthetné. Egy új főiskola létesítése egy nem is nemesi városban, ahol az ügyek intézésében a civisek vezetőszeret játszanak, nem lehetett rokonszenves gondolat a habsburgi államvezetés számára, amelynek az addig meglevő főiskolák egyre felvilágosultabb szelleme is éppen elég gondot okozott.

Mégis, ki akarván kényszeríteni az engedélyt, a város elkészítette a jogakadémia és a terübeveti felsőbb leánynevelő intézet terveit a részletes költségvetéssel együtt, amelynek összege 94 376 forintot tett ki. E tervek 1839-re készültek el, a bécsi kormányzat azonban nem hagyta őket jóvá, az 1848—49-es forradalom és szabadságharc kormányának pedig nem volt ideje jóváhagyni, s Szegeden főiskolát létesíteni, hiszen élet-halálharcot kellett vívnia az európai reakció akkori fellegvárával, Ausztriával, a Habsburg-hatalommal, amelynek elnémetesítő törekvéseit a 19. század legreakciósabb államizménye, a német nyelvű, katolikus és Habsburg-vezetés alatt álló német-római birodalomnak a középkerből maradt ideálja dikálta. Ebből következően a szabadságharc bukásától egészen 1867-ig a kiegyezés évéig szó sem eshetett a szegedi jogakadémia felállításáról.

(A tanulmány közlését következő számunkban folytatjuk. Szerk.)

DR. DEVICH ANDOR